

Pakistan Talibanı ve Pakistan'ın Ulusal Güvenliğine Etkileri

Mahmut YAŞAR

Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler ve Terörizm Araştırmaları Bölümü
mahmutyasar@stu.aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9301-6727

Özet

Pakistan, jeostratejik konuma ve doğal zenginliklere sahip olan, birçok medeniyete, kültüre ve devlete ev sahipliği yapan Hint Alt kıtası ile ortak geçmişe sahiptir. 1947'de İngiltere'nin bölgeden ayrılmasının ardından kurulan ancak Hindistan ile sınır ihtilafı yaşamamasından dolayı birçok problem ile karşı karşıya kalmış ve çatışmalar meydana gelmiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Afganistan'ı işgali ve 11 Eylül 2001 tarihindeki İkiz Kule saldırıları, komşu Afganistan kadar Pakistan'ı da derinden etkileyen iki olaydır. Pakistan, bölgede süregelen etkin sorunların başlıca sebebi olan bu iki olayın ardından birçok sorunla başa çıkmak zorunda kalmış ve bir iç savaş dönemi geçirmiştir. Pakistan Talibanı, Afganistan'dan göç ederek Pakistan'a bağlı kabileler bölgesine sığınan yabancı savaşçılar, medreseler sorunu neticesinde zuhur etmiştir. Nitekim bu gelişmeler Pakistan'ın ulusal güvenliğini etkileyen başlıca olaylardır.

Anahtar Kelimeler: Pakistan, 11 Eylül, Pakistan Talibanı, el-Kaide, ABD

Pakistan Taliban and Its Effects on Pakistan's National Security

Abstract

Pakistan has a common history with the Indian Sub-continent, which has a geostrategic location and natural richness and is home to many civilizations, cultures and states. It was founded in 1947 after Britain left the region, but due to the border conflict with India, it faced many problems as conflicts occurred. The invasion

of Afghanistan by the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) and the Twin Tower attacks on September 11, 2001 are two events that deeply affected Pakistan as well as neighboring Afghanistan. Pakistan had to deal with many problems after these two events, which were the main reason for the ongoing active problems in the region, and went through a period of civil war. The main reason for these conflicts is the foreign fighters who immigrated from Afghanistan and took shelter in the tribes region of Pakistan after the military operation carried out by the USA in Afghanistan, and the Pashtun people hosting these fighters and Pakistan's conflict. As a matter of fact, as a result of this conflict, the Pakistani Taliban was established, and then there was a series of events that affected Pakistan's national security.

Keywords: Pakistan, 9/11, Pakistani Taliban, al-Qaeda, USA

Giriş

Pakistan, tarihin neredeyse tüm dönemlerinde olduğu gibi günümüzde de yeryüzünün en hassas bölgelerinden biri olan Hint Alt Kıtası'nda, bazı süper güçler (ABD ve Çin) için hem terörizmle mücadelede hem de bölgesel politikalarda önemli bir müttefiktir. Kuruluşundan itibaren Batı blokuna yakın olan Pakistan'ın dış politikasında, Hindistan'a karşı ele geçirme mücadelesi verdiği Keşmir ve Orta Asya'nın kapısı kabul edilen "imparatorluklar mezarlığı" Afganistan, iki önemli dosyadır. Afganistan dosyası, Pakistan açısından hem vatandaşları ile akrabalık bağlarından hem de sınırından dolayı önem arz etmekle birlikte sadece bu iki boyutla önem arz etmemektedir. Zira 1979 Afgan-Sovyet Savaşından itibaren Pakistan'da milyonlarca Afgan mülteci yaşamaktadır. Dolayısıyla Afganistan (mülteciler, savaşçılar) Pakistan'ın ulusal güvenliği ve iç politikasında öncelikli konular arasında yer almaktadır. Nitekim bu konu ve 11 Eylül 2001 tarihli İkiz Kule saldırıları sonrası oluşan uluslararası politika, Pakistan'ı kısa süreli bir iç savaşa sürüklemiştir.

Bu çalışmada, 11 Eylül ve sonrasında meydana gelen gelişmelerin neticesinde ortaya çıkan yabancı savaşçılar, Pakistan Talibanı sorunu ve Pakistan'ın ulusal güvenliğine yansımaları ele alınmıştır.

Küresel Terörizm ve 11 Eylül Saldırısı

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'nin New York kentindeki ikiz kulelere yapılan saldırı terörizmin küreselleşmenin nimetleri ile ulaştığı boyutun dönüm noktası kabul edilmektedir.

Küresel terörizm denildiğinde birçok farklı din ve akımdan örneği olmakla birlikte 11 Eylül saldırısı sonrasında ilk önce İslami motivasyona sahip yapılar öne çıkmaktadır. İslami yapıların küresel terörizmle anılmasının arka planında ise birçok neden vardır. Bu bakımdan küresel terörizmin kökenini Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra Ortadoğu'da meydana gelen boşlukta aramak gerekmektedir. İslam dünyasının birçok yerinde özellikle Ortadoğu Bölgesinde I. Dünya Savaşı'ndan sonra sınırlar yeniden çizilmiş ve yeni devletler kurulmuştur. "Bu dönemin yönetim modeli, Türkiye, Lübnan ve İsrail'in haricinde ekseriyetle monarşi olmuştur. Keza II. Dünya Savaşından sonra sınırlarda ve yönetim modelinde tekrar değişiklik olmuş, uluslararası ve bölgesel dinamiklere göre yeni eğilimler ortaya çıkmıştır."¹ Laik, ulusal, Marksist ve İslamcı eğilimler bu hususa verilebilecek örneklerdir. Dini yapılar hilafetin kaldırılmasından dolayı bir boşluğa düşmüş ve kısa bir süre sonra Mısır'da genç bir Arapça öğretmeni tarafından kurulan ve ilerleyen yıllarda İslam dünyasının birçok bölgesini etkileyecek olan Müslüman Kardeşler Hareketi, Müslümanların siyasal yaşamda yeniden rol alabilmesi için alternatif yol olarak ortaya çıkmıştır. Kısa bir süre sonra birçok Arap ülkesinde örgütlü oluşuma dönen bu yapının mevcut yönetimlere alternatif haline gelmesi, dikkatleri üzerine çekmiş ve birçok baskıya maruz kalmıştır. Diğer yandan çağdaş İslami düşüncenin önemli teorisyenlerinden kabul edilen "Seyyid Kutub'un, ilk önce birçok defa hapsedilerek baskı altında tutulması ve 1966'da Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdülnasır'ın kararı ile idam edilmesi, yeni bir dönemin başlangıcıdır."² Bu döneme kadar mevcut rejimlerin yapısının dine göre uygunluğu tartışılmazken artık tartışılmaya, hatta uygun olmadığı yönünde fikirlerin öne sürüldüğü bir evreye geçilmiştir. SSCB'nin Afganistan'ı işgali ve sonrasında hem Afganistan hem de Ortadoğu'da meydana gelen gelişmeler, küresel terörizmin tarihçesinde önemlidir.

İslam coğrafyasının farklı köşelerinden Afgan halkının savaşına gönderilen insani yardımın dışında, gönüllü savaşçılar da gitmiştir. Bu süreçte öne çıkan iki isim dikkat çekmiştir. Bu isimlerin

¹ Lewis B., 2017. *The Middle East*, çev. Selen Y. Kölay, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s.416

² Bozarıslan H., 2018. *Une historie de la violence au Moyen-Orient De la fin de l'Empire ottoman a Al-Qaida*, çev. Ali Berktaş, İletişim Yayınları, İstanbul, s.143-144

birincisi General Ziyaulhakk'ın Pakistan'ı İslamileştirme programı çerçevesinde Pakistan'a göç ederek Uluslararası İslam Üniversitesinde ilahiyat alanında dersler veren Filistinli akademisyen ve din adamı Abdullah Azzam ile Suudi Arabistan vatandaşı işadamı Usame Bin Ladin'dir. "...İslami açıdan son derece yetkin olan Dr. Azzam, yazılarıyla propaganda ve ajitasyon görevini üstlenmiş, Bin Ladin ise Cihat için para, sevkiyat, gönüllü toplama gibi lojistik faaliyetlere liderlik etmiştir. Daha sonra Mısır merkezli İslami Cihat örgütü lideri Dr. (Cerrah) Eymen el Zevahiri de bu çabalara katılmıştır."³ "Abdullah Azzam, özellikle Arap dünyasından Afgan savaşına katılan birçok genci Pakistan üzerinden cepheye gitmeden önce kurduğu "Mektebul Hıdemat"ta savaşa manevi ve psikolojik yönden hazırlama eğitimi vermiştir. Usame Bin Ladin ise topladığı yardımların haricinde 1986'da kurduğu Beyt-ül Ensar (Yandaşlar Evi) merkezinden cephedeki savaşçılar ile aileleri arasında iletişim sağlama görevini üstlenmiştir. Nitekim el-Kaide ismi ilk defa bu dönemde savaşçıların ve ailelerin verilerinin saklandığı sistemde duyulmuştur."⁴

"Irak'ın I. Körfez Savaşında Kuveyt'i işgal etmesi ve Suudi Arabistan'ı tehdidi, küresel cihat için dönüm noktasıdır. Bu tarihte ülkesinde olan Usame bin Ladin, Kral Fahd'a Saddam Hüseyin tehlikesine karşı ülkenin korunmasında Afganistan'da savaşmış mücahitlerden bir ordu kurulması teklifinde bulunduğu bir mektup göndermiş ancak bu teklifin yerine ABD ile koruma anlaşmasının yapılması, bin Ladin ve küresel cihat taraftarlarının tepkisine hatta Suudi Arabistan yönetimini din dışı ilan etmesine neden olmuştur. Bin Ladin bu gelişmenin ardından Suudi Arabistan'dan ayrılarak ilk önce Sudan'a ardından Afganistan'da iktidarda olan Taliban yönetimine sığınmıştır. Böylece bu tarihten sonra batı medyasında Sovyet tehlikesinden sonra yeni öteki olarak boy göstermeye başlayan küresel cihat yanlılarından ülkelerinde yaşayıp baskı altında olan birçok eski savaşçı veyahut Selefi-Cihadi ideoloji takipçileri, Afganistan'a göç ederek kuruluş tarihi hakkında farklı iddiaların olduğu bin Ladin'in liderliğindeki el-Kaide yapılanmasına katılmıştır. Bin Ladin 1996 yılı öncesinde ABD'ye yönelik yapılan bazı eylemleri (Dünya Ticaret Merkezi Saldırısı, Somali ve Suudi Arabistan'da öldürülen ABD askerleri) üstlenmemekle birlikte onayladığını belirten açıklamalar yapmıştır."⁵

³ Bulut F., 2008, Cihat Yolcuları El Kaide'nin Sırları, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, s.18

⁴Aljazeera, 2004. "Osama bin Laden", Erişim Tarihi 5 Mayıs 2021, <https://www.aljazeera.net/specialfiles/2004/10/3/%D8%A3%D8%B3%D8%A7%D9%85%D8%A9-%D8%A8%D9%86-%D9%84%D8%A7%D8%AF%D9%86-2>

⁵ Esposito J. L., 2003. Unholy War, çev. Nuray-Ertan Yılmaz, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, s.17-30

“El-Kaide, Taliban’ın kontrolündeki Afganistan’a yerleştikten sonra Mısır kaynakları tedhişçi ve dışlamacı ideolojinin etkisiyle ‘küresel cihat’ fikrine yönelmiştir. Nitekim Londra’da Arapça yayın yapan el-Quds el-Arabi gazetesi 23 Şubat 1998’de Usame bin Ladin’in Mısır, Pakistan ve Bangladeş’ten cihat gruplarının da imzaladığı ‘Dünya İslam Cephesinin Yahudilere ve Haçlılara Karşı Cihat Bildirisi’ isimli meşhur fetvasını yayınlamıştır.”⁶ Bu deklarasyonda açıkça ABD ve batı ülkelerine karşı kutsal savaş ilan edilmiştir. ABD ile bu döneme dek sorun yaşamayan Taliban yönetimi bu gelişmenin ardından bin Ladin’i “misafir ettiği” için arası açılmıştır. ABD, Taliban yönetiminden birçok defa bin Ladin ve diğer cihat yanlısı isimleri teslim etmesini istemesine rağmen, Peştun geleneğinde misafir veya sığınmacıları asla teslim etmeme ilkesinden dolayı ABD’ye teslim etmemiş, kontrolündeki topraklardan da göndermemiştir. Nihayetinde tam manasıyla aydınlatılmayan 11 Eylül olayı yaşanmış ve ardından ABD’nin önderliğinde teröre karşı savaş ilan edilmiştir. Bu bağlamda “7 Ekim 2001’de Afganistan’daki cihat yanlısı yapılanmalara ve Taliban’a yönelik NATO’nun da dâhil olduğu ‘Kalıcı Özgürlük Operasyonu’ (Operation Enduring Freedom)”⁷ başlatılmıştır. İktidarı ele geçirdiğinde uygulamaya koyduğu birçok politikadan dolayı hem eleştiri hem de tartışma konusu olan Taliban Hareketi, ABD’nin bu operasyonundan kısa bir süre sonra dağılmıştır. Örgütün mensupları ve müttefikleri olan yabancı savaşçılar, Afganistan’ın güneyinde ortaya çıktıkları kırsal bölgelere ve Pakistan’ın kuzeyindeki kabile bölgelerine sığınmıştır.

Kabileler Bölgesi ve Pakistan Talibanı’nın Kuruluşu

“İngilizlerin Afganistan’ı ele geçirmek için XIX. ve XX. yüzyılın başında gerçekleştirdiği üç işgal operasyonunda askeri anlamda güçlük çektiği coğrafya, Peştunların yaşadığı kabileler bölgesidir. 1893’te İngiltere ile Afganistan arasında imzalanan Durand Antlaşması ile Kabileler bölgesi İngilizlerin hâkimiyetine geçmiş, sonrasında ise 1947’de yapılan bağımsızlık referandumu ile İngiltere’den bağımsızlığını kazanan Pakistan’ın sınırlarına dâhil edilmiştir. Bu gelişme aynı zamanda Afganistan-Pakistan sınırını da belirlemiştir. Etnik ve dini çeşitliliğin fazla olduğu tipik bir Müslüman ülke olan Pakistan İslam Cumhuriyeti ile kabileler arasında, Pakistan’ın

⁶ Büyükkara M. A., 2016. Çağdaş İslami Akımlar, Klasik Yayınları, İstanbul, s.72-73

⁷ “The U.S. Warr İn Afghanistan 1999-2021”, Council on Foreign Relations, Erişim Tarihi 5 Mayıs 2021, <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>

kuruluşundan sonra hem bazı Peştunların Afganistan ile birleşme isteği, hem de Afganistan'ın bu bölgeyi kendi toprağı saymasından dolayı gerginlik ve çatışmalar yaşanmıştır. Temmuz Nitekim bu bölge üzerine olan ihtilaf Afganistan ile Pakistan'ın ilişkilerinin belirleyici ögesidir.”⁸ Pakistan yönetimi, “Afganistan'ın Pakistan'ın bağımsızlığını tanimasından sonra Kuzeybatı Serhat Eyaleti (Hayber Pehtunva) ve Kabileler Bölgesine (FATA), özerklik vermiş bu bölgeler içişlerinde kabilelerin yönetimine bırakmıştır.”⁹ Bölgenin yönetimini kabile liderleri ve bölgeye has kabile konfederasyonu olan “cirga” üstlenmiştir. Bölgenin “etno-dini kimliğinin neredeyse tamamı Peştun ve Sünni Müslümanlardan, geriye kalan az kesim ise Şiiler ve Sihlerden müteşekkildir. 2018’de yapılan bir düzenleme ile iki bölge birleştirilmiştir.”¹⁰

Kuzeybatı Serhat Eyaleti ve Kabileler Bölgesi, Afgan-Sovyet Savaşı’nda cephenin geri hattı konumunda olmuştur. Bölgeden kabile mensubu savaşılar ve medrese öğrencileri Afgan savaşına katılmıştır. Bilhassa Celaleddin Hakkani’nin kurduğu ve Taliban’ın arka bahçesi kabul edilen Hakkaniye medresesi savaşın başından itibaren cepheye insan göndermiş, sınırın diğer tarafında yaşayan akrabaları ile bağları devam etmiştir. “ABD’nin 11 Eylül saldırılarının ardından Afganistan’a yönelik başlattığı askeri operasyondan sonra dağılan savaşılar, esasında yeniden örgütlenerek Afganistan’a geri dönüp ABD ile savaşmak amacıyla kabileler bölgesine sığınmıştır.”¹¹ Yaklaşık 40 bin kişilik bir savaşı grubunun bu bölgeye toplanması, ABD’yi ve yeni Afganistan yönetimini doğal olarak rahatsız etmiştir. ABD, bölgedeki varlığına sorun teşkil etmemesi ve Taliban ile el-Kaide unsurlarını tamamen bitirmek için Pakistan yönetimine bu savaşılara müdahale etmesi için baskı yapmıştır.

Afganistan’da 11 Eylül öncesinde Taliban’ın iktidarda olduğu dönemde Pakistan’ın kabile mensubu savaşıları haricinde, Keşmir cephesinde Hindistan ordusuna karşı savaşan Pencap ve Sind’li savaşılar da kabile bölgelerine sığınmıştır. Dolayısıyla kabile bölgelerine sığınmış savaşılar, o dönemde Pakistan’ın iç siyasetindeki başlıca hassas meselesi olmuş ve Pakistan’ın yaklaşımına dair bazı kaynaklarda farklı iddialar yazılmıştır. Bu iddialar Pakistan’ın askeri

⁸ Çevik S., 2013. Pakistan Siyasetini Anlama Kılavuzu, SETA Yayınları, Ankara, s.57

⁹ Burget F. A., 2013. “Durand Hattı: Afganistan-Pakistan Arasında Yaşanan Kavganın Diğer Adı”, Ortadoğu Analiz, (Cilt 5, Sayı 56), s.60-66

¹⁰ Pakistan Talibani Dosyası, “Mepa News”, Erişim Tarihi 5 Mayıs 2021, <https://www.mepanews.com/pakistan-talibani-ttp-dosyasi-40898h.htm>

¹¹ Siddique Q., 2010. “Tehrik-e Taliban Pakistan An Attempt To Deconstruct The Umbrella Organization And The Reasons For Its Growth In Pakistan’s North-West”, DIIS:Danish Institute For International Studies Report, s.9

operasyonlarının, ABD ile zoraki ve gönüllü ittifak yaptığı yönündedir. “Pakistan 11 Eylül’ün ardından ABD’nin uluslararası düzeyde terörizme karşı başlattığı savaşta ana müttefiki olmuştur. Ancak Pakistan bu mücadelede ABD ile zoraki ittifak yapmıştır. Çünkü Pakistan, ABD ve müttefikleri tarafından düşünülmeden gerçekleştirilen Afganistan işgalini desteklemek zorunda kalmıştır. Pakistan’ın bu kararının devlet güvenliği ve terör faaliyetleri açısından derin sonuçları olmuştur.”¹² Nitekim “11 Eylül sonrasında dönemin Cumhurbaşkanı Pervez Müşerref’in ABD Başkanı George Bush ile ittifakı ve teröre karşı savaş, kabileler kuşağında ordu operasyonlarının yanı sıra Pakistan merkezli çok sayıda aşırılık yanlısı grubun yasaklanmasına yol açmıştır.”¹³

“2004 yılına kadar nispeten sakin bir ortam sürmekte iken, Ekim 1999’da askeri darbe ile Pakistan’da yönetimi ele geçiren General Pervez Müşerref’e 2003 yılında düzenlenen iki suikast girişimi, militanlarla ilişkilendirilmiştir. Diğer yandan bin Ladin başta olmak üzere el-Kaide ve Taliban liderlerinin Pakistan’a bağlı bu bölgelerde saklanması, hem komşusu Afganistan hem de Bush yönetiminin tepkisini çekmiş ve Pakistan ordusu, Müşerref’e yönelik suikast teşebbüsü ve ABD’nin baskılarının ardından Mart 2004’te el-Kaide ve Taliban unsurlarına yönelik operasyonlara başlamıştır.”¹⁴ Misafirperverlik, Peştun örfünün (Peştunvali) ana kurallarından birisidir ve misafir, canı pahasına ev sahibi tarafından korunur. Geleneksel kodların güçlü olduğu bu bölgede askeri operasyonlar, yerli halkı ve yabancı savaşçıları birbirine yakınlaştırmıştır. Bu gelişmeler savaşçıları Afganistan’ı işgal eden ABD ve müttefiklerinin dışında Pakistan’ın askeri operasyonlarına karşı da mukavemet göstermeye tetiklemiştir.

Kabileler ile Pakistan arasındaki gerilimin dönüm noktası, “1990’lı yılların ortalarında Güney Veziristan’dan Afgan savaşına katılıp, 11 Eylül’den sonra yurduna geri dönen ve sonrasında el-Kaide ve Taliban unsurlarının Kabileler Bölgesine yerleşmesini sağlayan, işgal güçlerine karşı askeri operasyonları düzenleyip aynı zamanda savaşçıların da örgütlenmesini üstlenen Nik Muhammed’e; Haziran 2004’te ABD’nin insansız hava aracı ile düzenlenen suikasttır.”¹⁵ Zira savaşçıların arasında bu operasyonun Pakistan ordusunun desteğiyle yapıldığı yönünde bilgilerin

¹² Murphy E., 2013. “The Making of Terrorism in Pakistan Historical and social roots of extremism”, Oxon: Routledge Critical Terrorism Studies, s.154

¹³ Siddique, “Tehrik-e Taliban Pakistan An Attempt To Deconstruct The Umbrella Organization And The Reasons For Its Growth In Pakistan’s North-West”, s.59

¹⁴Topich J. W., 2018. “Pakistan: The Taliban, Al Qaeda, and the Rise of Terrorism”, : Santa Barbara : Praeger Security International, s.126

¹⁵ Blair. P. C., 2011. “Anatomizing Non-State Threats to Pakistan’s Nuclear Infrastructure: The Pakistani Neo-Taliban”, Federation of American Scientists Terrorism Analysis Report (No. 1 June) s.33

yayılması tarafların arasını açmış, henüz kuruluşu ilan edilmeyen Taliban saflarına katılan kabile mensubunun sayıca artmasına neden olmuştur. Pakistan yönetimi ve Kabileler, Nik Muhammed'in ölümünden sonra zaman zaman sulh anlaşmaları yapmasına rağmen, kalıcı barış tesis edilememiş ve sorun içinden çıkılamayan bir evreye girmiştir. Böylece Pakistan'ı ve Kabileler bölgesini etkileyecek olan en önemli olay ise ayrı bir başlıkta ele aldığımız Lal Mescidi katliamıdır.

Lal Mescidi Katliamı ve Pakistan'ın Savaşa Sürüklenişi

11 Eylül sonrasında ABD'nin George W. Bush'un öncülüğünde başlattığı aynı zamanda uluslararası politikanın yeni gündemi olan “önleyici güvenlik paradigması” Pakistan'da istikrarsızlık ve kaosa neden olmuştur. Bilhassa 2007 yılı bu politikanın neden olduğu sorunlar açısından önemlidir. Kabileler bölgesine toplanmış olan on binlerce savaşçıdan kaynaklanan kritik durum, Kasım ayında yapılacak genel seçimler ve Pervez Müşerref'in politikalarına karşı artan tepkiler, ülkenin yangın yerine dönüşünün işaretini vermiştir. Neticede 2007 yılını Pakistan tarihinde en kanlı yıl yapan olaylardan bir tanesi de Lal mescidi operasyonudur. Lal Mescidi 1960'lı yılların başında aslen Karaçili olup Hint Altkıtasının paylaşımından önce günümüzdeki Hindistan sınırları içinde kalan bir medresenin hocası olan, Diyobendi geleneğine bağlı Mevlana Muhammed Abdullah tarafından kurulmuştur. Ziyaülhak, Mevlana Abdullah'a mescidin genişletilmesi için mali yardım yapmıştır. Diğer yandan Lal Mescidi sadece ibadet için planlanmamış, kız ve erkek öğrencilere din eğitimi veren iki medresesi de vardır. “Hakkani medreselerinden sonra Afgan cihadına en çok mücahid gönderen medreseler Lal Mescidine bağlı olanlardır.”¹⁶

“Mevlana Abdurreşid babası ile birlikte 11 Eylül olayından önce Usame Bin Ladin'i birçok defa ziyaret ettiklerini, bu ziyaretlerde babasının bin Ladin'in görüşlerinden etkilendiğini ve görüşmelerden sonra Bin Ladin'in fikirlerini alimler ve öğrenciler arasında yaymak için çalışmalara başladığını ifade etmiştir.”¹⁷ Cihat grupları ve medreseler Pakistan'ın bölgesel dış politika yapımındaki iki önemli araç olmuş, ancak Pervez Müşerref'in döneminde 11 Eylül

¹⁶Tokgöz B., 2015. “Büyük Oyundan Dersler 2-Stratejiler ve Komplolar”, Ark Kitapları, İstanbul, s.142

¹⁷Zeydan A. M., 2013. “Suud-ü Taliban (Taliban'ın Yükselişi)”, Çev. Hülya Afacan, İstanbul, Mana Yayınları, 2013, s.275

sonrasında bu politikasında değişikliğe gidilmiştir. Nitekim bu politika değişikliğinin ilk işareti de ABD ile koordineli bir şekilde kabileler bölgesine gerçekleştirilen askeri operasyonlardır. Pakistan'ın bu politika değişikliği, Lal Mescidi yönetiminin tepkisini çekmiş ve bu gelişmelerden dolayı iktidar ile arası açılmıştır. Diğer yandan ülkedeki kaos ortamı halkın da tepkisini çekmiştir. Mevlana Abdullah'ın oğullarından Mevlana Abdurreşid Gazi, "21.05.2007 tarihinde Pakistan News gazetesinde yayınlanan Nereye Gidiyoruz? başlıklı makalesinde 2004 yılında hükümetle mescit arasında meydana gelen gerilimin perde arkasını şu sözler ile dile getirmiştir: 'Pakistan ordusundan bir yarbay geldi. O sıralarda ordunun, en şiddetlisi Vana Bölgesinde olan, operasyonları devam ediyordu. Yarbay, bu çatışmalara katılmanın Taliban, El-Kaide militanlarının ve onlara sempati duyanların öldürülmesinin Kur'an ve sünnete dayanarak hükmünü belirten bir fetva vermem istedi. Ona Müslümanın öldürülmesini haram kılan, Kur'an ayetlerinin ve hadisi şeriflerin yer aldığı bir fetva yazdım. Pakistan hükümeti ve emniyet birimleri bu fetvaya çok sinirlendi ve geri çekmemi istediler. Ama ben reddettim. O günden sonra mescidin ve Hafsa Üniversitesi'nin teröristlerin sığınağı olduğunu iddia etmeye başladılar.'"¹⁸

"Lal Mescidi, 11 Eylül'den sonra ABD ile ittifak yapan Pakistan yönetimini eleştirmiş, öyle ki hükümet ve ABD karşıtı protestoların merkezi haline gelmiştir. Camiye bağlı medreselerden birçok öğrenci ABD'nin Afganistan'a düzenlediği operasyon esnasında Taliban saflarında işgal güçlerine karşı savaşmıştır. Abdurreşid Gazi "2004'te Pakistan halkını Veziristan'daki ordu operasyonlarına karşı militanların direnişine katılmaya çağırarak bir fetva yayınlamış ve Pakistan yönetimi ile bu fetvadan dolayı ilişkileri kötüleşmiştir. Ayrıca Pakistan emniyet güçlerine karşı savaşanların şehit olduğunu ve çatışmalarda ölen askerlerin cenaze namazlarının kılınmaması yönünde de fetva vermiştir. Pakistan yönetimi ile Lal Mescidi idarecileri arasında yaşanan bu gerilimden sonra mescidin yapıldığı arazinin devlet arazisi olduğu ve gasp edilerek yapıldığı belirtilerek terk edilmesi istenilmiştir. Bu duruma hem mescit yönetimi hem de öğrenciler tepki göstermiş, bir grup kız öğrenci Cumhurbaşkanlığı sarayının önünde protesto gösterisi düzenlemiştir. Abdürreşid Gazi ise bu dönemde Pakistan yönetimine şeriat kurallarını uygulama çağrısında bulunmuş, ardından Pakistan güvenlik güçleri mescide Gündoğumu Operasyonu'nu (Operation Sunrise) başlatmıştır. Yaklaşık 2 hafta süren operasyon esnasında 100'ü aşkın öğrenci,

¹⁸ Zeydan, a.g.e. s.276

11 Pakistan askeri ölmüştür.”¹⁹ Abdurreşid Gazi ve öğrencileri “güvenlik güçlerine silahlı mücadele ile karşılık vermiş ve 10 Temmuz günü operasyon esnasında öldürüldükten bir sonraki gün operasyonlar sonlandırılmıştır. Pervez Müşerref 2007 yılının başında Anayasa Mahkemesi Başkanı İftihar Muhammed Çaudri’yi²⁰ görevden almış ve bu kararından dolayı tepki almıştır. Lal Mescidi operasyonunun uzaması kamuoyunda aleyhine dönmüş ve tepki aldığı ‘adli kriz’den ötürü, dikkatleri başka yöne çekmek için Lal Mescidi ve din adamlarını kullandığı yönünde iddialar ortaya atılmıştır.”²¹ Lal Mescidi katliamı hakkında kabile bölgelerine uyguladığı politika ve ABD ile işbirliğinden dolayı Pakistan kamuoyunun tepkisini çeken Müşerref’in gündemi değiştirme, el-Kaide’nin Pakistan’ı savaşa çekme amacı gibi iddialar ortaya atılmakla birlikte esasında Pakistan’ın 11 Eylül’üdür. Böylece Pakistan’ı yangın yerine çeviren olaylar silsilesi başlamıştır. Pakistan ordusunun dini kökenli silahlı organizasyonlara yönelik operasyonları Lal Mescidi operasyonu öncesinde kabileler bölgesi ile sınırlıdır ancak Lal Mescidi’nden sonra ülkenin birçok bölgesine yayılmıştır. Müşerref yönetimine olan tepki bu olaydan sonra artmış ve kabileler bölgesinde bulunan savaşçı unsurlar Pakistan yönetimine savaş ilan etmiştir.

Pakistan Talibani’nin Kuruluşu

“Lal Mescidi katliamından sonra Pakistan’da Müşerref karşıtı 40 silahlı yapılanma Mehsud Kabilesinden Beytullah Mehsud’un liderliğinde Aralık 2007’de Pakistan Talibani (Tehrik-i Taliban Pakistani-TTP) çatısı altında birleşmiştir. Abdurreşid Gazi’nin ölümü militanlara ilham kaynağı olmuş, El-Kaide ve diğer militan gruplar, güvenlik güçlerinin mescide saldırısını Pakistan hükümeti ve ordusuna karşı savaş narası olarak kullanmıştır. Lal Mescidi kuşatmasını takip eden

¹⁹ Zahid Hussain, 2017. “How Lal Masjid Changed Militancy” Dawn, Erişim Tarihi 6 Mayıs 2021, <https://www.dawn.com/news/1345068>

²⁰ İftihar Muhammed Çaudri: 12 Aralık 1948’de Belucistan eyaletinin başkenti olan Quetta’da doğmuştur. Jamshoro Sind Üniversitesi’nin hukuk bölümünden mezun olan Çaudri, 1974 yılında avukat olarak mesleğe başlamıştır. Eyalet mahkemelerinde çeşitli görevlerde yer alan Çaudri, Pervez Müşerref tarafından 2000 yılında Yüksek Mahkeme’ye üyeliğine, 2005 yılında ise başkanlık görevine atanmıştır. Çaudri, Müşerref’in hem Cumhurbaşkanı hem de Genelkurmay Başkanlığı görevlerini bir arada yürütmesine muhalefet etmiştir. Böylece Müşerref ile arası açılmış, 2007 yılında görevden alınmıştır. Görevden alınması Müşerref iktidarı kamuoyu, sivil toplum ve muhalif partilerin tepkisini çekmiş, öyle ki Lal Mescidi operasyonu ve sonrasında meydana gelen gelişmelerle (Pakistan Talibani ve el-Kaide’nin eylemleri) birlikte Müşerref yönetiminin sonunu getirmiştir. Çaudri, Pakistan’daki mücadelesinden ötürü pek çok ülkeden de prestijli ödüller almıştır. Nelson Mandela ve Amerikalı zenci hakları aktivisti Oliver Hill’e verilen Harvard Hukuk Fakültesinin ödülü olan Özgürlük Madalyası, Çaudri’nin aldığı en önemli ödüdür.

²¹ Ahmed K., 2016 “Sleepwalking to Surrender Dealing With Terrorism in Pakistan”, Penguin Books, s.81

ilk yılda 88'den fazla bombalama saldırısı yaşanmıştır. Saldırılarda 1.188 kişi ölmüş, 3.209 kişi yaralanmıştır.”²² Diğer yandan bu katliam hem Pakistan'a hem de Pakistan'ı din dışı (mürtet) devlet ilan eden el-Kaide ve Pakistan Talibanı'na yüzleşme fırsatı sunmuştur. Nitekim “katliamdan hemen sonra 11 Temmuz'da Eymen Zevahiri'nin, 20 Eylül tarihinde de Usame bin Ladin'in Pakistan halkını iktidara karşı ayaklanmaya davet eden videoları” yayınlanmıştır.”²³ Böylece Pakistan'ın iç savaşının startı verilmiştir.

Pakistan Talibanı ise bu dönemde şeriat ilan ettiği bölgelerde devlet kurma, Afganistan'ı işgal eden ABD ve başta bölgesel müttefiki olan Pakistan olmak üzere, işgalci diğer güçlere ve bölgedeki Şii unsurlara karşı mücadeleyi amaçlamış ve mücadelesini bu çerçevede sürdürmüş ve kısa sürede etkili eylemler gerçekleştirmiştir. Örgütün bu denli hızlı ve etkili eylemlerinin başlıca nedenleri ise kontrol ettiği bölgelerde Pakistan'ın idari organlarına alternatif olarak kurduğu şeriat mahkemeleri ve bürokratik makamların halkın ihtiyaçlarına ivedi surette karşılık vermesi ve çözüm üretmesidir. Örgütün bilhassa bölgeyi organize suç örgütlerinden temizlemesi, halkın desteğini almasını sağlamıştır. Dolayısıyla bölgede güçlenmesinin tek gerekçesi medreseler değil, halkın ihtiyaçlarını karşılamaıdır. Ancak örgüt, Taliban'ın Afganistan'da ilk iktidar döneminde uyguladığı politikaların benzerlerini uygulamıştır. “Örgüt adına Hayber Pehtunva'nın Svat ilçesini yöneten ‘Mevlana FM’ lakaplı Mevlana Fazlullah, bir süreden beri yasal olmayan radyo yayınları ile yaptığı vaazlarda ilçede şeriat kurallarının geçerli olduğunu halka duyurmuştur. Bu bağlamda televizyon izleme, müzik dinleme ve kız çocuklarının okullarda eğitim almasının dine aykırı olduğunu iddia ederek yasaklamıştır.”²⁴ “Kadınlar özellikle Svat'ta hedef alınmış, kızların eğitim aldığı okullar bombalanmıştır. Sadece 2007-2009 yılları arasında yüzlerce okul ve işyerleri tahrip edilmiş, siviller yaşamını yitirmiştir.”²⁵ Bu gelişmeler örgütün halkın tepkisini çekmesine neden olmuştur.

Örgütün eli ile Pakistan'ı kaosa sürükleyen ve ulusal güvenliğini etkileyen bazı olaylar ise şu şekilde cereyan etmiştir: 27 Aralık 2007'de eski Başbakan Benazir Butto'nun Ravalpindi'de düzenlediği miting esnasında düzenlenen bombalı intihar eylemi ile öldürülmesidir. Beytullah Mehsud Lal Mecidi baskınından sonra bombalı intihar eylemleri ile Pakistan'a cevap vermiştir.

²² Zahid Hussain, “How Lal Masjid Changed Militancy” Dawn, <https://www.dawn.com/news/1345068>

²³ Tokgöz, “Büyük Oyundan Dersler 2-Stratejiler ve Komplolar”, s.163-164

²⁴ Topich, a.g.e. s.156

²⁵ Siddique, a.g.e. s.51

Bu dönemde gerçekleşen Butto cinayetini “bir kadına zarar vermenin kabile geleneklerine aykırı olduğunu ifade ederek bu cinayeti üstlenmemiştir. Buna rağmen örgüte cinayetin şüphelisi olarak bakılmıştır.”²⁶ Örgütün militanlarının “Karaçi’deki Mehran Deniz Üssüne, Genelkurmay ve istihbarat binalarına düzenlediği saldırı ve verdiği zarar, Pakistan’ın ulusal güvenliğini etkileyen en önemli eylemlerdir. Örgüt sadece Pakistan, Şii unsurlar ve Afganistan’a nakledilen yabancı askeri unsurlara yönelik eylemler düzenlememiş, Pakistan’da konuşlu yabancı güçlere, diplomatik misyonlara, BM ve alt kuruluşlarının ofislerine ve Batılı insani yardım kuruluşlarına da aynı amaçla eylemler düzenlemiştir. Bu bağlamda 11 Eylül olayından sonra 8 Mayıs 2002’de Karaçi’de Sheraton Otele, 15 Mart 2008’de ABD vatandaşlarının bulunduğu İslamabad’taki bir restorana, 5 Nisan 2010’da Peşaver’deki ABD Konsolosluğuna, 2 Haziran 2008’de Danimarka Büyükelçiliğine ve 20 Eylül 2008’de Marriott Hotelde kalan yabancılara da saldırılar düzenlenmiştir.”²⁷ Bu saldırılarda yüzlerce kişi ölmüş ve yaralanmıştır. Örgüt, “NATO ve ABD güçlerinin ikmal yolları için Tarık Afridi’nin liderliğinde bir grubu özel olarak görevlendirmiş, Afganistan-Pakistan sınırında yer alan stratejik ehemmiyete sahip Hayber Geçidinde birçok operasyon düzenleyerek ABD’nin Afganistan operasyonuna zarar vermiştir. Bu bölgenin dışında muhtelif zamanlarda İslamabad, Sind Eyaleti ve Pencap gibi önemli bölgelerdeki NATO, BM ve ABD’ye ait temel ihtiyaç malzemelerinin bulunduğu depolara ve üslere de saldırılar düzenlemiştir. Örgütün batılı yardım kuruluşlarına saldırı düzenlemesinin temel nedeni, kurumların misyonerlik ve istihbarat çalışmaları yürütmesi iddiasından dolayıdır. Başta BM ve alt kuruluşları olmak üzere Kızılhaç Örgütü, ABD ve İngiltere merkezli bazı yardım kuruluşlarına saldırılar düzenlemiştir.”²⁸ Diğer yandan İslami kurumlara yönelik saldırılar düzenlememiştir. Pakistan Talibani, ABD, Pakistan yönetimi ve İran’ın güdümünde olan Şii unsurlar arasında vuku bulan çatışmalardan ötürü Pakistan’ın neredeyse tüm şehirlerinde çatışmalar yaşanmıştır. Pakistan yönetimi bu eylemlere karşı örgütün etkin olduğu Kabileler bölgesine çeşitli dönemlerde askeri operasyonlar düzenlemiştir.

2007 yılı çatı oluşum Pakistan Talibani’nin kuruluşu olmakla birlikte aynı zamanda yapının altında yer alan bazı gruplar ile yabancı militanlar arasında çekişmelerin başladığı yıldır. Bilhassa Özbekistan İslami Hareketi (Islamic Movement of Uzbekistan) lideri Tahir Yoldaşev ile Mevlevi

²⁶ Murphy, “The Making of Terrorism in Pakistan Historical and social roots of extremism”, s.150

²⁷ Tokgöz, “Büyük Oyundan Dersler 4-Hücumlar ve Cürümler” s.97-154

²⁸ Tokgöz, “Büyük Oyundan Dersler 4-Hücumlar ve Cürümler”, s.237-266

Nezir'in militanları arasında yaşanan ihtilaflar çatışma boyutuna ulaşmıştır. İki grubun çatışmalarında onlarca kişi ölmüştür. Taliban'ın arabuluculuğuna rağmen ihtilaflar bitmemiş, bu sebepten dolayı Taliban'ın şura heyetinde yer alan Mevlevi Nezir ve Hafız Gül Bahadır, 2008'de örgütten ayrılmıştır. Bölgedeki ihtilafların diğer bir ayağı da Peştun milliyetçisi kabilelerin ve Awami National Partisinin (ANP) yabancı savaşçı ve Talibanın faaliyetlerinden duyduğu rahatsızlıktır. Pakistan yönetimi, bölgeyi ele geçirmek ve üstün konuma geçmek için bu rahatsızlıktan faydalanarak kabile liderleri olan “malikleri” silahlandırmıştır. Bu gelişmenin karşısında Taliban, Pakistan ve ABD casusluğu iddiası ile kabile liderlerine, ANP yöneticilerine ve mensuplarına yönelik saldırılarda bulunmuştur.

Pakistan halkı, 1979 Afgan-Sovyet Savaşından beri Mücahitleri desteklemiş, ABD'nin Afganistan'a düzenlediği operasyon ve sonrasında da bu desteği vermeye devam etmiştir. Öyle ki Pervez Müşerref yönetiminin ABD yanlısı politikaları ve kabileler bölgesine düzenlediği askeri operasyonlar, halkın bir kısmının tepkisini çekmiştir. Ancak Pakistan halkı örgütün Pakistan ordusu ve ABD'ye karşı verdiği mücadeleyi, kabileler bölgesi ve Afganistan ile sınırlandırmayıp Pakistan'ın tüm bölgelerine yayması, bilhassa intihar saldırıları ve bombalı eylemlerine tepki göstermiştir. Sünni halkın değer verdiği türbelere düzenlenen kundaklama eylemleri ve banka soygunları, örgütün insan kaynağı ihtiyacını çoğunlukla karşılayan Peştun bölgelerinde dahi tepkiye neden olmuştur. Halk, Taliban'ın ana amacından saptığına kanaat getirerek desteğini kesmiş, bu da insan kaynağı ve sığınak bakımından güç kaybetmesi ile sonuçlanmıştır. Pakistan ordusu ise bu gelişmeleri fırsata çevirerek özellikle Svat Vadisi operasyonundan itibaren tüm gücü ile diğer bölgelere de askeri operasyonlar düzenlemiştir. ABD, Pakistan ordusuna hava kuvvetleri ile desteği vermiştir. Örgütün lideri “Beytullah Mehsud, Ağustos 2009'da ABD insansız hava araçları ile düzenlenen suikastta öldürülmüş, yerine örgütün sözcüsü Hekimullah Mehsud liderliğe seçilmiştir.”²⁹ Örgüt, Hekimullah'ın döneminde tamamen el-Kaide'nin güdümüne girmiştir. “Bu dönüşümün işareti 2 Mayıs 2010'da ABD'nin Times meydanında yapılması planlanan ancak başarılı olunamayan bombalı eylem girişimidir. Olayın zanlısı olarak ABD vatandaşlığı almış Pakistan kökenli Faysal Şehzad yakalanmış ve mahkemede eylem teşebbüsünü itiraf etmiştir.”³⁰ Pakistan Talibanı Times Meydanı bombalı eylem girişiminin ardından “2010'da ABD tarafından

²⁹ The Guardian, “Pakistan's top Taliban leader Baitullah Mehsud killed in US drone attack” Erişim Tarihi, 7 Mayıs 2021, 2013. <https://www.theguardian.com/world/2009/aug/07/taliban-leader-baitullah-mehsud-killed>

³⁰ Mattoo I., 2010 “The Faisal Shahzad Story Insights & Implications”, Institute Of Peace And Conflict Studies, New Delhi, s.1

terör listesine eklenmiş,³¹ BM Güvenlik Konseyi'nin 29 Temmuz 2011 tarihli oturumunda örgüte yönelik yaptırım kararı alınmıştır.”³² Örgüt, Pakistan ordusunun geniş çaplı operasyonları neticesinde 2010 yılında iki önemli bölge olan Khurram ve Orakzay'ı kaybetmiştir. Ancak ülke içinde “Mehran deniz üssü ve farklı askeri noktalara düzenlediği saldırılar ile hem Pakistan'a hem de ABD güçlerine zarar vermiştir.”³³ Diğer yandan Pakistan ordusu bu dönemde hem Ortadoğu'da başlayan halk ayaklanmaları hem de bölgede cihat grupları arasında vuku bulan anlaşmazlıkları ve kontrolsüzlüğü fırsata çevirerek askeri sahada kazanımlarını genişletmiştir. Pakistan ve ABD'nin örgüte vurduğu en büyük darbe ise örgütün lideri “Hekimullah Mehsud'a 2013 yılında düzenlediği saldırıdır.”³⁴ Mehsud, örgütün ABD tarafından 10 yıldan az bir zaman zarfında insansız hava araçları ile öldürülen üçüncü liderdir. Hekimullah'ın ölümünün ardından örgütün alt gruplarında ayrışmalar artmış ve ittifakla kurulmuş olan örgütlenme bozguna uğramıştır. Yine bu dönemde “DAİŞ'in ortaya çıkarak neden olduğu kaosun etkileri örgütün saflarında da hissedilmiş ve örgütten kopuşlar devam etmiştir.”³⁵ “8 Haziran 2014'te Karaçi Havalimanına düzenlenen intihar saldırısı, Pakistan'ı kapsamlı Zerb-e Azb Operasyonunu yapmaya sevk etmiştir.”³⁶ 15 Haziran 2014'te başlayan bu operasyon, 22 Şubat 2017 tarihine kadar devam etmiştir. Bu operasyondan sonra Pakistan Talibanı kabileler bölgesindeki etkinliğini yitirmiş, sağ kurtulan militanların çoğu Afganistan Talibanı'na geriye kalan kısmı ise DAİŞ'e katılmıştır. Örgüt zaman zaman Pakistan topraklarında eylemler gerçekleştirirse de geçmişte neden olduğu yıkım ve tepkilerden dolayı, operasyonları zayıf kalmaktadır. Ancak son dönemde yaptığı bazı eylemlerle

³¹ U.S. Department of State, “Foreign Terrorist Organizations”, Erişim Tarihi 7 Mayıs 2021, <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/>

³² United Nations Security Council, “Security Council Al-Qaida Sanctions Committee Adds Emarat Kavkaz and Tehrik-E Taliban Pakistan (TTP) to Its Sanctions List, Amends Two Entries”, Erişim Tarihi 7 Mayıs 2021, <https://www.un.org/press/en/2011/sc10347.doc.htm>

³³United Nations Security Council, Tekrik-e Taliban Pakistani (TTP), Erişim Tarihi 7 Mayıs 2021, https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/tehrick-e-taliban-pakistan-%28tpp%29

³⁴ BBC, 2013. “Obituary:Hekimullah Mehsud”, Erişim Tarihi 7 Mayıs 2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-24464506>

³⁵ Aljazeera.net, 2015. “jamaeat 'afghaniyat wa bakistaniat musalahat tabayie tanzim aldawla”, Erişim Tarihi 7 Mayıs 2021, <https://www.aljazeera.net/news/international/2015/1/12/%D8%AC%D9%85%D8%A7%D8%B9%D8%A7%D8%AA-%D8%A3%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%83%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%85%D8%B3%D9%84%D8%AD%D8%A9>

³⁶ European Asylum Support Office (EASO), 2019. “Pakistan Güvenlik Durumu”, European Asylum Support Office, Luxembourg, s.14

adını yeniden duyurmaya başlamış ve Pakistan hükümeti ile devam eden çatışmaları, “Kasım-Aralık 2021 tarihleri arasında 1 aylık ateşkes ilan ederek durdurmuş ve barış müzakereleri süreci başlamıştır. Afganistan’da iktidarı devralan Taliban’ın Dışişleri Bakanı Emir Han Muttaki, yaptığı basın açıklamasında barış müzakerelerinin Afganistan İslam Emirliği’nin arabuluculuğunda sürdüğünü ifade etmiştir.”³⁷ Bu süreç taraflar adına olumlu başlamakla birlikte 2004 Shakai, 2005 Sararogha, 2006 Miranshah ve 2009 Svat Barış Antlaşmaları çatışmaları sonlandıramadığı gibi bu girişim de sonlandıramamıştır.

Pakistan Talibanı-Afganistan Talibanı’nın Farklılıkları

Afganistan Talibanı’nın ideolojik ve dini alt yapısı, Diyobendi Medrese ekolüne ve Hanefi Mezhebine göre şekillenmiştir. Nitekim Diyobendi Ekolü ve Peştun coğrafyasının sert karakteri örgütün faaliyetlerine de yeri geldiğinde yansımıştır. Usame bin Ladin’in Afganistan’a dönüşünden sonra ise örgütte Selefilik’in etkisi tezahür etmeye başlamış ve Bamyan kentindeki Buda heykelinin yıkılması bu etkinin sonucuna bağlanmaktadır. Ancak el-Kaide’nin ideolojik etkisinin iyi ilişkilere rağmen sınırlı olduğu bilinmektedir.

Pakistan Talibanı’ı ise 11 Eylül sonrasında el-Kaide’nin kabile bölgelerine sığındığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Örgütün lider kadrosu ve mensupları, Diyobendi Medreselerinde eğitim alan ancak çoğunluğu eğitimlerini tamamlayamamış gençlerden oluşmaktadır. El-Kaide’nin ideolojik manada etkisi Afganistan Talibanı’na nispeten Pakistan Talibanı’nın üstünde daha fazladır. Dolayısıyla Pakistan Talibanı’nın tamamı olmasa da büyük bir kısmı el-Kaide’nin ideolojisinden etkilenmiş veya faaliyetlerinden etkilenerek benzer refleksi sergilemiştir. Pakistan, Afganistan Talibanı’nın bölgedeki en büyük müttefiki olmuş ve Taliban kati surette Pakistan’a karşı askeri eylemlere girişmemiştir. Pakistan Talibanı ise bu durumun aksi bir politika sergilemiştir. Örgüt kontrolünde olan bölgeler başta olmak üzere Pakistan’ın birçok bölgesinde silahlı eylemler gerçekleştirmiş ayrıca banka soygunları, fidye karşılığı adam kaçırmaya gibi suçlara da bulaşmıştır.

³⁷ Tolo News, 2021. “Islamic Emirate Mediating Between Pakistan, TTP: Muttaki”, Erişim Tarihi 14 Kasım 2021, <https://tolonews.com/afghanistan-175456>

Aljazeera.net, 2021. “Afghan FM confirms Kabul ‘mediating’ talks between Pakistan, TTP”, Erişim Tarihi 15 Kasım 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/15/afghan-taliban-mediating-pakistan-ttp-talks>

Afganistan Talibanı'nın ise fidye karşılığı adam kaçırma olaylarından ziyade daha çok siyasetler, yabancı yardım kuruluşları çalışanları veyahut basın mensuplarıdır.

Afganistan veya Peştun toplumunda insan kaçırma olayları geleneklere aykırı kabul edildiği için Taliban da bu geleneğe uymaya dikkat etmiş. Ancak Pakistan Talibanı'nın bu geleneklere aykırı davranması El-Kaide'nin örgütün üzerindeki tesirinin örneğidir. Afganistan Taliban'ı el-Kaide'nin tecrübesinden faydalanıp küreselleşmesine rağmen, yerel örgüt olarak kalmayı tercih ederek doğduğu topraklarda işgal güçlerine karşı savaşmıştır. Pakistan Talibanı ise el-Kaide'nin etkisi ile küreselleşmiş, Times Meydanında bombalı eylem yapma teşebbüsü de bu etkiden kaynaklanmaktadır. Nitekim ilerleyen yıllarda Selefi-Cihadi ekolün etkisi ile dışlamacı (tekfirci) bir örgüte evrilmiştir. IŞİD'in bölgedeki yapılanması da yabancı savaşçıların dışında bu örgütten ayrılan militanların katılımı ile kurulmuştur.³⁸

Sonuç

Birçok etno-dini grubun yaşadığı Pakistan, bağımsızlığından itibaren Batı blokuna yakın olan Güney Asya ülkelerindedir. İngiltere'nin XIX. yüzyılda Afganistan Emirliği ile sınırını belirleyen Durand Hattı, daha sonra Pakistan-Afganistan sınırı olarak kabul edilmiştir. Ancak Durand Hattı ile Peştunların yaşadığı toprak parçası ikiye ayrılmıştır. Dolayısıyla günümüzde devam etmekte olan birçok sınır sorununun benzeri, Pakistan ve Afganistan arasında da benzer bir nedenden ötürü devam etmektedir. Öyle ki bu sınır sorunu iki ülkenin ilişkilerindeki başlıca parametreye dönüşmüş, Pakistan ve Afganistan birbirlerine karşı üstün konuma geçmek için bu sorunu sürekli gündemde tutarak faydalanma çabasıdadır. Nitekim Pakistan Afganistan dosyasında her zaman Peştun kartını kullanarak kazanımlar elde etmeye çalışmış, bu bağlamda Sovyet Rusya-Afganistan Savaşı esnasında Gulbeddin Hikmetyar'ı, savaş sonrasında ise Taliban'ı desteklemiştir. Bölgesel ve uluslararası düzlemde önemli gelişmelerin yaşanmasına sebebiyet veren 11 Eylül'den sonra ABD yönetimi Afganistan'da iktidar olan Taliban ve müttefiki el-Kaide'ye yönelik askeri operasyon başlatmış ve bu operasyondan kısa bir süre sonra Taliban ve el-Kaide güçleri geri çekilmiş, Afganistan'da rejim değişikliği yaşanmıştır. Esasında bu dönem o tarihte Taliban için

³⁸ Bkz: <https://jamestown.org/program/growing-evidence-of-islamic-state-in-pakistan/>
https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Pakistan_Security_Situation.pdf

bir yenilgi gibi görünse de geri çekilmeyi zaman kazanma ve yeni bir savaşa hazırlık evresi olarak değerlendirmiştir. Sovyet Rusya'ya karşı Afganları hem savaşçı hem de lojistik bakımından besleyen Pakistan tarafında kalan Peştun toprakları (Kabileler ve Hayber Pehtunva Bölgeleri), 11 Eylül sonrasında Taliban ve el-Kaide'nin sığınağı ve karargâhı olmuştur. Ancak eski dönemde cephenin geri hattı olan Pakistan toprakları, yeni dönemde çatışmaların yaşandığı bölge olmuştur.

Pakistan, hem müttefiki olan Taliban hem de ABD'den dolayı iki ateş arasında kalmış ve bu dönemde zaman zaman ABD'nin isteği doğrultusunda kabileler bölgesine sığınan el-Kaide ve Taliban unsurlarını ABD'ye teslim etmiştir. Bu durum Pakistan yönetiminin mücadele edeceği yeni bir sorunu doğurmuştur. Zira Pakistan'ın bağımsızlığından itibaren iç işlerinde serbest olan bu zorlu bölgelere Pakistan ordusunun girmesi bölge halkı arasında huzursuzluğa sebep olmuş ve Pakistan'ı savaş alanına çevirecek olaylar silsilesi ise bu dönemde başlamıştır. İki taraftan sıkıştırılan Pakistan yönetimi, sonunda tercihini savaşçılara karşı mücadele etmekte kullanarak bu dönemde ABD güçleri ile birçok ortak operasyon gerçekleştirmiştir. Pakistan'ı kan gölüne çeviren bu olaylar silsilesindeki en önemli halka, bir dönem Afganistan cephesine en çok asker gönderen kurumlardan olan Lal Mescidine yapılan operasyondur. Bu olaydan sonra çeşitli dönemlerde Afganistan'da savaflara katılan Pakistanlı Sünni örgütler, medrese öğrencileri ve Peştun kabileleri, çatı örgüt Pakistan Talibani'nı kurmuştur. Farklı yapıların bir araya gelmesi ile teşkil edilen bu oluşum, el-Kaide ve Keşmir'de Hindistan ordusuna karşı savaşan milis unsurların verdiği gerilla eğitimleri sayesinde Pakistan'ın her yöresinde etkili eylemler gerçekleştirerek Pakistan'ın ulusal güvenliğini tehdit etmiştir. Diğer yandan Afganistan'da bulunan işgalci güçleri besleyen Pakistan içindeki askeri üslere, lojistik merkezlerine, büyükelçiliklere de eylemler düzenlemiş, geçmişte olduğu gibi cepheye savaşçı göndermiştir.

Etkili liderlerinin insansız hava araçları ile düzenlenen nokta atışı operasyonlarla öldürülmesi, yerli ve yabancı militanlar, kabileler arasındaki görüş ayrılıkları, örgütü zayıflatmıştır. Şüphesiz bu ayrışmaların etkisi olmakla birlikte örgütün Pakistan ve Peştun coğrafyasının temel değerlerine muhalif politikaları da kuruluş döneminde verilen desteği kaybetmesine neden olmuştur. Milyonlarca insanın hayatını etkileyen çok taraflı bu çatışmalar, 2014 yılında yapılan kapsamlı askeri operasyon ile örgütü askeri anlamda bitirme noktasına gelmiştir. Ancak örgüt zaman zaman yaptığı eylemlerle adını duyurmaktadır. Taliban'ın arabuluculuğunda devam etmekte olan ateşkes

sürecinin barış ile noktalanması ve barışın kalıcı olması durumunda, Pakistan'a ulusal güvenliği için büyük bir tehdit olan meseleyi bitirme imkânı sunacaktır.

Kaynakça

Abbas, H. (2021, Şubat). Extremism and Terrorism Trends in Pakistan: Changing Dynamics and New Challenges. *Combating Terrorism Center At West Point (CTC Sentinel)*, 2(14), 44-49. 05 01, 2021

aljazeera. (2015). jamaa 'afghania wa bakistania musalahat tabayie tanzim aldawla. 05 07, 2021 <https://www.aljazeera.net/news/international/2015/1/12/%D8%AC%D9%85%D8%A7%D8%B9%D8%A7%D8%AA-%D8%A3%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%83%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%85%D8%B3%D9%84%D8%AD%D8%A9>

BBC. (2013). Obituary: Hakimullah Mehsud. 05 05, 2021 <https://www.bbc.com/news/world-asia-24464506>

Bozarslan, H. (2018). Büyük Sarsıntı. B. H içinde, *Ortadoğu-Bir Şiddet Tarihi* (A. Berktay, Çev., s. 143-144). İstanbul: İletişim.

Bulut, F. (2008). El Kaide Nedir? *Cihat Yolcuları El Kaide'nin Sırları* (s. 18). içinde İstanbul: Cumhuriyet.

Büyükkara, M. A. (2016). Taliban Ve Selefiler. *Çağdaş İslami Akımlar* (s. 72-100). içinde İstanbul: Klasik.

Charles, B. P. (2011). *Anatomizing Non-State Threats to Pakistan's Nuclear Infrastructure: The Pakistani Neo-Taliban*. Washington: Federation of American Scientists. 05 05, 2021 https://pubs.fas.org/_docs/Terrorism_Analysis_Report_1-lowres.pdf

Çetin, H. (2020). Küreselleşme ve Siyaset. *Siyaset Bilimi* (s. 689). içinde Ankara: Orion.

- Çetinkaya, B. (2019, 12 27). *Benazir Butto İlk Kez Öldürüldüğü Yerde Anıldı*. Anadolu Ajansı. 05 05, 2021 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/benazir-butto-ilk-kez-olduruldugu-yerde-anildi/1685780>
- Çevik, S. (2013). *Pakistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*. SETA. Ankara: SETA. 05 01, 2021 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20130521114911_pakistan-web.pdf
- Esposito, J. L. (2002). Bir Teröristin Ortaya Çıkışı. *Kutsal Olmayan Savaş İslamcı Terör* (N. Y.-E. Yılmaz, Çev., s. 17-30). İstanbul: Oğlak.
- Farhan, Z. (2017). *aldawla al'iislamia fi bakistan washabakatuha almutanamia*. Washington: Washington Institute. <https://www.washingtoninstitute.org/pdf/view/3075/ar>
- Günaltay, A. (2010). Terör Pakistan'da ABD'yi Hedef Aldı. DW. 05 07, 2021 <https://www.dw.com/tr/pakistanda-ter%C3%B6r-abdyi-hedef-ald%C4%B1/a-5434429>
- Heywood, A. (2018). Küresel Siyasetle Tanışma. *Küresel Siyaset* (s. 25). İstanbul: BB101.
- Hussain, Z. (2017). The Legacy of Lal Masjid. 05 05, 2021 <https://www.dawn.com/news/1345068>
- Khaled, A. (2016). *A Not-so-silent Operation*. Haryana, India: Penguin/Viking. 05 05, 2021
- Khan, S. M. (2012). 2001'den 2009'a Pakistan'da Terör Örgütleri ve Dini Aktörler Arasında Medyada Yer Alan Bağ. *Doktora Tezi*, 28-94. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Kılıç, F. (2019). FATA'nın KP Eyaletine Bağlanması Bölgede Uzun Süredir Devam Eden Terör ve Yoksulluk Problemlerine Çözüm Getirecek mi? *Akademik Bakış Dergisi*(73), 47-59.
- Kışlakçı, T. (2007). Lal Mescidi Komplosu ve Pakistan Talibanı'nın Doğuşu. *Dünya Bülteni*. 05 06, 2021 <https://www.dunyabulteni.net/ll-mescidi-komplosu-ve-pakistan-taliban305n305n-do287u351u-makale,1311.html>
- Lewis, B. (1998). License to Kill: Usama bin Ladin's Declaration of Jihad. *Foreign Affairs*, 14-19.
- Lewis, B. (2017). Savaştan Savaşa. *İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi* (S. Y. Kölay, Çev., 15 b., s. 416). İstanbul: Arkadaş.

- Mattoo, I. (2010). *The Faisal Shahzad Story Insights&Implications*. New Delhi: New Delhi Institute of Peace and Conflict Studies. 05 10, 2021
<https://www.files.ethz.ch/isn/118238/SR92.pdf>
- Murphy, E. (2013). The fallout from the US invasion of Afghanistan Politics, terrorism and sectarian violence in Pakistan since 9/11. *The Making of Terrorism in Pakistan Historical and Social Roots Of Extremism* (s. 137-167). içinde Oxon: Routledge Critical Terrorism Studies.
- News, M. (2021, 01 31). Pakistan Talibani Dosyası. 04 28, 2021
<https://www.mepanews.com/pakistan-talibani-ttp-dosyasi-40898h.htm>
- (2019). *Pakistan Güvenlik Durumu*. European Asylum Support Office (EASO). Luxemborg: European Asylum Support Office (EASO). 05 07, 2021
https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Pakistan_Security_Situation.pdf
- Qian, X. (2018). Understanding the Phenonema of Pakistani Taliban. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies in Asia*(5), 61-80.
- Sadat, K. S. (2020). Afganistan Türkmenleri Hükümeti Protesto Etti. AA. 05 10, 2021
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afganistan-turkmenleri-hukumeti-protesto-etti/2085919>
- Sander, O. (2019). Alt Kıtada Bağımsızlık ve Sonraki Gelişmeler. *Siyasi Tarih 1918-1994* (30 b., s. 324-327). içinde Ankara: İmge.
- Shafiqullah, S. (2020). Taliban ve Peştunistan Sorunlarının Afganistan-Pakistan İlişkilerine Etkileri. 7-152. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Siddique, Q. (2010). *Tehrik Taliban Pakistan an Attempt to Deconstruct the Umbrella Organization and the Reasons For its Growth in Pakistan's North-West*. Copenhagen: DIIS: Danish Institute For International Studies.
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/59851/1/641478313.pdf>
- Şahzad, S. S. (2014). *el-Kaide ve Taliban'ın İçinde*. İstanbul: Küresel Kitap.

The Guardian. (2010). Taliban behind Times Square plot, says US. London. 05 10, 2021
<https://www.theguardian.com/world/2010/may/09/times-square-bomb-pakistani-taliban>

Tokgöz, B. (2015). *Büyük Oyundan Dersler 2-3-4*. İstanbul: Ark.

Tolo News. (2021). Islamic Emirate Mediating Between Pakistan, TTP: Muttaqi. Kabul. 11 14, 2021
<https://tolonews.com/afghanistan-175456>

Topich, W. J. (2018). *Pakistan: The Taliban, Al Qaeda, and the Rise of Terrorism* (s. 101-274). California: Praeger Security International.

U.S. Department of State. (2010, Eylül 01). Foreign Terrorist Organizations. U.S. Department of State. 05 08, 2021
<https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/>

United Nations Security Council. (2011). Tehrik-e Taliban Pakistani. United Nations Security Council. 05 07, 2021
https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/tehrik-e-taliban-pakistan-%28ttp%29

Zeydan, A. M. (2013). *Taliban'ın Yükselişi*. (H. Afacan, Çev.) İstanbul: Mana.